

Klasik Batı Müziği İcrasında Literatür Açısından Ezber Olgusu

Memorization in Classical Western Music Performance

Sibel KUDATGOBİLİK¹

DOI: 10.26650/CONS2019-0002

ÖZ

Müzik icrasında ezber çalma önemli bir yere sahiptir. Yorumcular, eğitim aşamasından itibaren kariyerlerinde ezber çalmak zorunda kalmaktadırlar. Ezber, icracıların yorum ile ilgili fikirlerini özgürce geliştirerek dinleyici ile daha etkin paylaşımlar içinde olmalarında önemli bir rol oynar. Bu nedenle ezberleme tekniklerinin edinilmesi icracılar için gereklidir. Literatür taraması yoluyla edinilen bulgularla oluşturulan bu makalede güvenli bir ezberin oluşması için gerekli olan müziğin hafızaya alınma süreci ve hafıza çeşitleri incelenmiştir. Ezber sürecinde görsel (fotoğrafik), işitsel (akustik), motor (kinetik/parmak) ve analitik (entelektüel) hafıza olarak dört bileşen bulunmaktadır. Bu dört unsurun birlikte kullanılarak yapıldığı çalışmalarda kalıcı ve güvenli bir ezber becerisi kazanılır. Ezber süreci, algılama, yerleştirme (içselleştirme) koruma ve hatırlama adımlarından oluşur. Bu aşamaların eksiksiz bir şekilde tamamlandığı bir ezberleme süreci, ezberin hatasız olarak gerçekleşmesine katkıda bulunur. Makalede ezber ve kaygı ilişkisi de irdelenmiştir. Etkin olan unsurlar bir arada kullanıldığında, güvenli bir ezber oluşur. Bunun sonucunda performans kaygısı azaltılabilir, hatta tamamen ortadan kalkabilir. Kendine güveni artan sanatçı kusursuz bir yorumu gerçekleştirebilir. Bu bilgilerin ışığında ezberi geliştirmeye yönelik analiz yapılması, hücreden büyük bölüme geçerek ezber çalışması, zihinsel çalışma ve nota yazımı gibi öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hafıza, Ezberleme Süreci, Müzik İcrası

¹Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı, İstanbul, Türkiye

ORCID: S.K. 0000-0003-0176-3707

Sorumlu yazar/Corresponding author:

Sibel Kutatgobilik,
İstanbul Üniversitesi Devlet Konservatuarı,
İstanbul, Türkiye
E-posta/E-mail: sibel.kutatgobilik@istanbul.edu.tr

Başvuru/Submitted: 13.03.2019

Revizyon Talebi/Revision Requested:
30.05.2019

Son Revizyon/Last Revision Received:
11.06.2019

Kabul/Accepted: 20.06.2019

Online Yayın/Published Online: 28.06.2019

Atıf/Citation: Kutatgobilik, S. (2019). Klasik batı müziği icrasında literatür açısından ezber olgusu. *Konservatoryum - Conservatorium*, 6(1), 91-103.

<https://doi.org/10.26650/CONS2019-0002>

ABSTRACT

Memorization plays an important role for performers in developing their ideas about execution more freely and sharing these ideas with listeners more effectively. Therefore, the acquisition of memory techniques is a necessary fact for performers. Types of memory and the process of memorization of music by learning for the acquisition of a safe memory of music have been researched. The memorization process consists of four components: Visual (photographic), acoustic, motor (kinetic/fingers) and analytic (intellectual). When these four components are used together during the study, a lasting and safe memory skill is acquired. The process of memorization consists of four steps: Perception, placement (internalization) protection, and recollection. A process of memorization where these steps are completed in full helps the memory to be created without any mistake. Also, the relationship between memorization and anxiety is also examined. When the components that factor in safe memorization are used together, the performance anxiety can be decreased, even eradicated. The artist can deliver a flawless performance with increased self-confidence. In this article suggestions such as analysis towards the improvement of memorization, memory study with increasing the amount from cellular to large section, cognitive study and notation are presented with the help of information presented above.

Keywords: Memory, Memorization Process, Musical Performance

EXTENDED ABSTRACT

In musical performance, performing a piece from memory has undeniable importance because it affects the performance. Interpretation from memory, which starts during the education period of musicians continues also during their professional lives. Once the piece to be performed is memorized, one can then move to internalization and interpretation phases. Performing from memory plays an important role in developing performers' ideas about execution more freely and contributes to deeper, more meaningful sharing of music with the listeners. This article presents important data on how musicians can improve themselves in the subject of memorization. In order to interpret a piece successfully, it is important to learn and memorize it first. Memory is made up of three components: Sensory, short and long term. Long term memory is made up of two components: Declarative and procedural. In the process of memorization, there are four components in effect: Visual (photographic), acoustic, motor (kinetic/fingers), and analytical (intellectual) memory. Each of these four components has a different function. It is necessary that they are all used together and that a strong memorization skill is acquired as a result. Visual (photographic) memory is the cognitive recollection of visual information. Every person has different levels of this kind of memory. Acoustic memory is an involuntary part of the memorization process. It is invaluable for musicians. Motor (kinetic/finger) memory is when movements are recorded during the performance of a piece. It is not an adequate or trustworthy method for dependable memory. Analytical (intellectual) memory is related to cognitive aspects. The ability to do musical analysis is part of the functions of this memory. The process of memory consists of perception, interpretation of sensual perception and the process of putting them together in a meaningful way. Because experienced interpreters are able to perceive works deeply and apply conscious practice strategy, they are able to create a qualified and meaningful interpretation. When a composition is placed in one's mind with every little detail, placement/internalization is the most procedural part of the memorization process. An experienced musician uses his/her cognitive memory in addition to his/her acoustic memory in order to internalize a composition. He/she then can execute dependable memorization. The repetition of the technical and musical details of the composition to be performed makes the protection of the memorization possible.

In performances without the protection of memorization, motor (kinetic/finger) memory is engaged. This memory is not protected with cognitive awareness. The result is inadequate, unconscious, insecure and automatic memorization. Memorization protection

methods should be applied systematically and consciously in order for strong memorization to occur.

Perception, placement/internalization, and protection make up the storing part of the memorization process. The aim is a mistake-free recollection. A multi-dimensional recollection is a sign that the memorization is secure.

In the article, the relationship between memorization and anxiety is also addressed. Performance anxiety is a sensation while performing for the audience. It may be as strong as to end careers for many performers. One of the most important reasons of performance anxiety is that the memorization is either inadequate or strong. A performer experiencing this problem will have more anxiety on stage. This anxiety triggers the fear of forgetting and the fear of forgetting effects the performance negatively. The performance of a performer lacking the self-confidence can seriously fall apart. In order for this problem not to occur, the four components that affect the memorization process should be utilized together and attentively as much as possible, the works to be performed should be practiced with awareness in a planned and programmed way. The composition should be divided into sections and motives paying attention to the structural form of the piece. Memorization made in this way would be especially beneficial in difficult and long works.

Some other ways to overcome performance anxiety are yoga, Alexander Technique, muscle relaxation exercises, and breathing techniques. In the article, a literature search regarding this subject is made and factors effective for healthy and secure memorization are addressed. According to this, it's suggested that the notes of the piece to be performed should be written first by looking at the score and then from memory. Memorization of the left and right hands parts separately can also be beneficial. In addition, the composition that is being memorized should be practiced slower than the original tempo and this would also be beneficial for secure and strong performance.

One of the most effective ways in terms of memorization for the performer is mental work. The playing of the piece mentally without an instrument with the feeling of the whole sensory and motor memory is especially beneficial for the memorization of long, difficult technical passages.

In this article, suggestions towards the improvement of the memorization process are presented.

Giriş

Ezber çalma, günümüzde bir konser sanatçısının profesyonel becerisinin temel özelliğidir. Ezber icra, piyanistlerin olduğu kadar diğer enstrüman çalan solistlerin, opera sanatçıları ve orkestra şeflerinin de profesyonel yaşamlarının bir parçasıdır. Genç piyanistler için düzenlenen uluslararası yarışmalar, öğrenci konserleri ve konservatuvarlardaki sınavlar çalınan eserlerin ezberlenmesini şart koşar (Gün Duru ve Köse, 2016a, s. 1165).

Macar piyanist Gyorgy Sandor'a göre, 19. yy'a kadar müzisyenler, eserleri sahnede çaldıklarında doğaçlama veya notaya bakarak icra ederlerdi. Bach, Haydn ve Mozart zamanında ezber çalmak sıra dışı sayılsa da Romantik Dönem'de ezber icra yaygınlaşmıştı. Clara Wieck Schumann (1819-1896) ve Franz Liszt (1811-1886) gibi ünlü piyanist ve bestecilerin bu dönemde konserlerde notasız çaldıkları bilinmektedir. 20. yy'ın başından itibaren solist piyanist ve kemancıların büyük çoğunluğu, standart repertuarın icrası sırasında nota kullanmamışlardır. Orkestra şefleri arasında Arturo Toscanini (1867-1957), ezber çalma uygulamasını geleneksel hale getirmiştir. Ünlü orkestra şefi Dimitri Mitropoulos (1896-1960) son derece karmaşık ve çağdaş partiyonları ezber yönetip, provalarda nota kullanmamıştır. Ancak çağdaş bir eseri nota ile çalmak, genel olarak kabul görmektedir (Sandor, 1981, s. 192).

Ezberin Müzik İcrasındaki Önemi ve Yararları

Çalınan eserin tümüyle belleğe alınması, müziğin derin bir şekilde içselleştirilebilmesinde büyük bir rol oynar. Ezber çalma, icracıya eserin nota, ritim ve armoni gibi teknik unsurlarını tamamen özümseyerek ustalıkla bir yorum yapabilme konusunda büyük bir özgürlük getirebilir. Eseri ezberlemeden çalmak ise yorumcunun kimi zaman parçayı gerektiği biçimde yorumlayamamasına ve notaların içinde kaybolmasına neden olabilir (Gün Duru ve Köse, 2016b, s. 122).

Ezber icra, müzisyen ve dinleyici arasındaki iletişim açısından da önem taşımaktadır. Örneğin, birçok yorumcu, ezberin kendi müzikal fikirlerini daha özgürce geliştirebilmelerini ve bunları dinleyicilerle daha etkili bir şekilde paylaşabilmelerini sağladığını savunmaktadır (Aiello ve Williamon, 2002, s. 168).

Ezber çalmanın pratik faydalarının incelenmesinde, Williamon bir grup dinleyiciden bir çellistin J.S. Bach'ın viyolonsel süitlerinden No 1, 2 ve 3'ü çalıp, videoya çekilen performansları değerlendirmelerini ister. Çalışma, dinleyicilerin ezber performansları ezber

olmayanlara nazaran daha fazla tercih ettiklerini göstermiştir. Bunun yanı sıra, müzik eğitimi almış olan dinleyiciler, ezberlenmiş performansları izleyici ile iletişim başarısı açısından müzisyen olmayan seyircilere göre daha yüksek puanla değerlendirmişlerdir (Aiello ve Williamon, 2002, s. 169). Bu çalışmalar, ezber yapılan icraların, dinleyici tarafından daha tatmin edici algılandığının göstergesidir.

Hafıza Türlerine Genel Bakış

Hafıza, duyu organları ile kazanılan algıları simgelere dönüştürür ve bunları beynin belli bölgelerine yerleştirip biriktirir. Öğrenilen bilgileri depolama ve istenildiğinde geri çağırma yetisidir. Hafıza, doğduğumuz andan itibaren vardır ve kapasitesi büyük ölçüde geliştirilebilir. Bunun için bilinçli egzersizler yaparak, ezberleme tekniği oluşturulabilir. Bir atletin kaslarını çalıştırdığı gibi geliştirilip güçlendirilebilir. Doğru bir şekilde işlendiği takdirde, sıradan insanlar bile şaşırtıcı bir ezberleme ustalığına ulaşabilirler (Sandor, 1981, s. 192).

Tufan'a göre yakın zamandaki araştırmalarda hafıza genel olarak duyuşal, kısa ve uzun dönemli olmak üzere üç çeşittir (Tufan, 2017). Duyuşal hafıza, çevreden alınan uyarıcıların ilk uğrak yeridir. Bilgiyi işleme, bu uyarıcıların alınması ile oluşur. Duyuşal kayıt sistemi ile bilgiler sinir sistemine giriş yaparlar. Bilgi burada bir ile dört saniye arasında kalır. Bilgi hemen işlenmezse çok hızlı bir biçimde kaybolur. Kısa dönemli hafıza, kişinin bilgiyi saniyelerle ölçülebilecek kadar kısa süreler için aklında tutmasında kullanılır, kapasitesi çok sınırlıdır. Sadece bir buçuk-iki saniye arasında tekrarlanabilecek ve beş-on birimlik bilgileri tutabileceği bilinmektedir (Tufan, 2017). Genel hatları ile zihinde kısa zaman dilimleri için yer alan dikkat, farkındalık gibi kavramlara benzetilebilir ve bilgiyi yönlendirmeye yarayan çalışan hafıza bileşeni de vardır. Çalışan hafıza, konuşma ya da okuma gibi zihinsel görevler için şarttır ve müzikte notaları deşifre etmede kullanılır (Gün Duru ve Köse, 2016b, s. 124).

Uzun dönemli hafıza ise bilgimizin saklandığı bir yerdir. Uzun zamana yayılan bilgiyi koruyup hatırlamamızı sağlar. Buradaki bilgi kalıcıdır (Yeşilyaprak, 2003, aktaran Gün Duru ve Köse, 2016b, s. 124). Uygun bir şekilde kodlanmayıp ilgili yere yerleştirilmemişse, geriye getirilmesinde zorluklarla karşılaşılabilir. Bu hafıza türü, Mather'e göre bildirimsel (declarative) ve yöntemsel (procedural) hafıza olarak iki ana bölüme ayrılır (Mather, 2006, akt. Gün Duru ve Köse, 2016b, s.125). Bildirimsel hafıza, açık (explicit) hafıza olarak da bilinir. Gerçeklere ilişkin bilgileri depolar. Yöntemsel hafıza

ise örtük (implicit) olarak da bilinir. Bildirimsel hafıza gerçeklere ilişkin bilgileri depolar, yöntemsel hafıza ise daha çok becerilere dayalı, sözel olarak ifade edilmesi zor bilgileri depolar. Türkiye'nin başkentinin Ankara olduğu ya da kişilere ait telefon numaraları gibi bilgiler bildirimsel; bisiklete binme, keman çalma veya okuma gibi becerilere ait bilgiler ise yöntemsel hafızada depolanır. Bildirimsel hafıza da kendi içinde, yer ya da zaman gibi özel içerikler ile birbirine bağlı olarak oluşturulan anısal (episodic) ve bir içerikten bağımsız olarak oluşturulan anlamsal (semantic) hafıza olmak üzere ikiye ayrılır. Anısal hafıza, bir kimsenin geçmişteki tarihi belli olan kişisel olayları zihninde bilinçli olarak geriye getirmesini sağlayan hafıza türüdür. Başka bir deyişle anısal hafıza, zamanı belli olan olaylar ile bunlar hakkındaki ilişkilere ait bilgileri kalıcı bir şekilde kodlar. Bu hafıza, anıların oluşturduğu bilgilerin depolandığı hafıza türüdür. Bu nedenle literatürde anısal hafıza olarak adlandırılmıştır. Anlamsal hafıza, zihinsel bir sözlük olarak değerlendirilebilir (Gün Duru ve Köse, 2016b, s. 125).

Anlamsal hafıza, belli bir zaman ve bağlamla ilgili olmayan veya bunları çağrıştırmayan genel bilgileri içerir. Problem çözme, nota ve kitap okuma gibi davranışlar bu hafızadan getirilen bilgilerle gerçekleşebilir. Anlamsal hafıza uzun süreli hafızanın kurallar, genellemeler, kavramlar, problem çözme becerileri gibi bilgilerin yer aldığı bölümüdür. Burada bilgi, farklı türlerdeki kodların bir ağ gibi birbirine bağlanması ile depolanır. Birçok psikolog, bilginin hem görsel hem de sözel olarak kodlanmasının anımsamayı kolaylaştırdığını kabul etmektedir (Gün Duru ve Köse, 2016b, s. 125).

Ezberleme Sürecinde Etkili Olan Hafıza Türleri

Bir eserin ezberlenmesinde görsel, işitsel, motor ve analitik hafıza türlerinin oluşturduğu dört bileşenden oluşan formül oldukça etkilidir. Görsel hafıza fotoğrafik; işitsel hafıza akustik; motor hafıza kinetik veya parmak; analitik hafıza ise entelektüel hafıza olarak da bilinmektedir. Bunların etkileri her müzisyene göre farklı olabilir. Genelde yorumcular ezberlerken bu dört unsuru bir arada kullanmalarına rağmen, çoğu bunların ikisine güvenir. Bazıları görsel-motor, bazıları işitsel-motor ya da işitsel-analitik hafıza türlerinden yararlanır. Bu genel bir gözlemdir ve bu konuda pek çok örnek bulunmaktadır. Birçok yorumcu arasında sıklıkla görülen bir hafıza kullanım sistemidir. Bu dört unsurun birlikte kullanılması çok daha güvenli bir ezberin oluşmasını sağlayabilir (Sandor, 1981, s.194).

Görsel (Fotoğrafik) Hafıza

Her insan farklı seviyelerde de olsa görsel hafızaya sahiptir. Bu tür hafızası güçlü kişiler, gördüklerini kolaylıkla akılda tutabilirler. Birçok müzisyen, belli bir anda çalmakta olduğu pasajın nota üzerinde nerede yazılı olduğunu bilerek icra eder. Bu tür hafıza egzersizlerle geliştirilebilir.

Görsel hafızaları güçlü olan müzisyenler eserleri yorumlarken, onları zihinlerinde imgeleyerek mükemmel bir sonuca ulaşabilirler. Bazı orkestra şeflerinin bu tür hafızaları üst seviyede gelişmiştir. Partisyonların sayfalarını baştan sona zihinlerinde canlandırabilirler (Sandor, 1981, s. 194).

İşitsel (Akustik) Hafıza

Bu hafıza türü ezberleme işleminin istemsiz bir parçasıdır. Pek çok yorumcu bir parçayı işitsel yönden otomatik olarak öğrenmektedir. Çalışırken yorumcunun çıkardığı sesler işitsel bellekte kendiliğinden depolanır.

Sistemin güvenilirliği, kişinin işitsel algısının gelişim seviyesine göre değişiklik gösterebilir. İşitsel hafıza son derece değerlidir ve kulak çalışmaları yoluyla iyice geliştirilebilir.

Motor (Kinetik/Parmak) Hafıza

Bir eser yorumlanırken duyguların ve fiziksel hareketlerin kaydedildiği bir hafızadır. Tek başına yeterli ve güvenilir bir yöntem olmaması, kavranmadan yerleşmiş psikomotor davranışların hatırlanmasına dayalı olmasından ileri gelir. Çalgı performansı söz konusu olduğunda motor hafıza vazgeçilmez olmasına karşın yorumcular, bir eseri ezberlemek için sadece parmak ezberi kullanmanın olumsuzlukları konusunda uyarılmırlar. Bu yöntem tek başına hiçbir zaman güvenilir ve problemsiz olarak kendini kanıtlamış değildir.

Analitik (Entelektüel) Hafıza

Analitik hafıza, görme ve işitme duyularının ve fiziksel hareketlerin hatırlanması kapsamının dışında kalan zihinsel olgularla ilgili hafıza türüdür. Örneğin, müzikal analiz yapabilmek, analitik hafızanın işlevleri içinde yer almaktadır. Herhangi bir eserin tam olarak ezberlenebilmesi, ancak parça üzerinde çeşitli analiz yöntemleri uygulanarak yapısının

her açıdan kavranması ile mümkün olabilir. Bu analizler form analizi, armonik ve melodik yapı analizi, el pozisyonu analizi ve nüans analizi olarak sıralanabilir (Gün Duru ve Köse, 2016b, s. 128).

Ezberleme Sürecindeki Aşamalar

Ezberin temelinde bilgiyi hafızaya alıp hatırlama olgusu vardır. Bu süreç algılama, yerleştirme/içselleştirme, koruma ve hatırlama şeklinde dört aşamalı olarak düşünülebilir. Algılama, duyuları yorumlama ve onları anlamlı bir biçime getirme sürecidir. Uzman satranç oyuncuları ile yeni başlayanların ezber becerilerinin karşılaştırıldığı bir araştırmada satranç tahtası üzerinde taşların dağılımı iki grubun hafızası açısından farklıdır. Tahtada taşlar bir maçta olduğu şekilde düzenlendiği zaman uzmanların taşların yerlerini üst seviye bir hafıza ile hatırladıkları, ancak taşlar gelişigüzel yerleştirildiği zaman ise acemilerin de uzmanlara benzer oranda hatırlama gösterdikleri görülmüştür. Bu veri, tecrübeli satranç oyuncularının bilgileri, ezberlemeyi kolaylaştıran anlamlı kalıplarla algıladıklarını gösterir (Klickstein, 2009, s. 83).

Deneyimli müzisyenlerde de algılama konusunda buna paralel bir durum söz konusudur. Kemancı ve araştırmacı Suzan Hallam, profesyonel yorumcular ile öğrencilerin egzersiz yapma alışkanlıklarını karşılaştırdığında profesyonellerin, bir bestenin yapısının tümünü hızla içselleştirdiklerini gözlemlemiştir (Klickstein, 2009, s. 83).

Öğrenciler ise çalıştıkları eserin müzikal yapısını önemsemeyip çalışma stratejileri konusunda diğerlerine göre daha az farkındalık göstermişlerdir. Bu bağlamda, tecrübeli icracılar eserleri daha derin ve kapsamlı bir biçimde algılamaktadırlar. Bunun sonucu olarak öğrenme ve ezberleme kavramlarında daha üst düzeyde bir performans sergilemektedirler (Klickstein, 2009, s. 83).

Ezberleme sürecinin yönetsel kısmı yerleştirme ve içselleştirmedir. Amaç, bir bestenin canlı ve kalıcı bir şekilde zihinde yer almasını sağlamaktır. Uzman bir müzisyen sadece işitsel hafızasını kullanarak parçanın işitsel bir şemasını çıkarmakla kalmayıp besteyi içselleştirebilmek için kavramsal hafızasını da kullanır. Dokunsal, kinetik ve görsel algılar hafızaya bir anlam içerecek şekilde kaydedilir. Eserleri kavramsal olarak içselleştirmeden yorumlayan müzisyenler, bilinçsiz bir öğrenme gerçekleştirmiş oldukları için heyecan faktörü devreye girdiğinde daha düşük bir performans sergileyebilirler. Ezbere alınmış olan bir eserin sağlıklı bir şekilde zihinde kalabilmesi, parçadaki yorumsal ve teknik detayların

zaman zaman tekrar edilmesi ile sağlanabilir. Bir başka deyişle ezberin zamana karşı durabilmesi için bilinçli bir yaklaşımla yapılan bir bakıma ihtiyacı vardır. Bu şekilde koruma altına alınarak yapılan bir ezber çalışması ile çalınacak eserin önemli detayları kaybedilmeden akıcı bir performansla sergilenmesi mümkündür. Koruma altına alınmadan yapılan ezber icralarda çoğunlukla zihinsel farkındalık içermeyen kas ve parmak hafızası devreye girer ancak bu, birçok yorumcu tarafından yetersiz ve kırılğan bir ezber şekli olarak bilinmektedir. Piyanist Leon Fleischer, sahne performansı söz konusu olduğunda en güvenilir hafızanın motor hafızası olduğunu söylemiş, “İnsanı sahnede ilk terk eden parmaklarıdır.” demiştir (Klickstein, 2009, s. 85). Bu nedenlerle ezberle ilgili koruma yöntemlerinin sistematik olarak uygulanması, güçlü bir performans için önceliklidir.

Algılama, yerleştirme, içselleştirme ve koruma ezberleme sürecinin depolama kısmını oluşturur. Depolamanın amacı, hatasız hatırlamanın sağlanmasıdır. Hatırlamanın açık, çok boyutlu ve esnek olması sağlam bir ezberin mevcut olduğunu gösterir. Çok boyutlu hatırlamada bir eserin müzikal, yorumsal ve teknik birçok özelliği aynı anda fire vermeden hatırlanır. Farkındalıkla çalışan bir hafızaya sahip olan yorumcular, ezber icra yaparlarken çaldıkları eserler üzerinde üst seviyede bir hâkimiyet kurabilirler.

Ezber-Kaygı

İsminden de anlaşılacağı gibi performans kaygısı sahnede ve bir topluluk önünde ortaya çıkan bir duygulanımı temsil etmektedir. Sahne korkusu veya diğer adı ile performans kaygısı birçok yorumcunun kariyerini sonlandıracak kadar ileri boyutlara ulaşabilir. Örneğin, Kanadalı piyanist Glenn Gould konserlerinde yaşadığı performans kaygısı nedeniyle on sekiz yıl boyunca sadece kayıtlarda çalmıştır. Piyanist Vladimir Horowitz, Leopold Godowsky ve opera sanatçısı Renée Fleming sahne kaygısı ile mücadele etmiş olan klasik müzik sanatçılarındandır (Kabakçı, 2016, s. 89).

Güvenli bir ezber, kaygının azalmasını sağlar ve sahnede duyulan heyecanı dengeleyebilir. Dolayısıyla kaygı düzeyini minimuma indirir ve motive edici bir etkisi de olabilir.

Yabancı kaynaklarda bu duygulanımın “*stage fright*” (sahne korkusu) veya “*performance anxiety*” (performans kaygısı) tanımları ile ele alındığını görmekteyiz (Kabakçı, 2016, s. 88).

Kaygının en önemli sebeplerinden biri ezberin sağlam ve yeterli olmamasıdır. Böyle bir problem yaşayan yorumcu sahnede daha fazla heyecanlanır. Bu heyecan unutma korkusuna sebep olur. Unutma korkusu da performansı olumsuz yönde etkiler. Yeter-

li öz güvene sahip olmayan yorumcunun performansı ciddi bir şekilde dağılabilir. Bu sorunun yaşanmaması için ezberleme sürecinde etkili olan dört unsurun olabildiğince birlikte, çok özenli bir şekilde kullanılması ve bilinçli bir ezberleme tekniğinin uygulanması gerekir. Topluluk önünde performans sergileyen müzisyenler, oyuncular, aktörler, sporcular ve spikerler bu duyguyu sıklıkla deneyimler. Performans kaygısı bu nedenle geniş bir kitleyi etkilemektedir. Bu duygulanım müzisyenler arasında çok sık yaşandığından, Uluslararası Senfoni ve Opera Müzisyenleri Konferansı'nda üzerinde en çok durulan konulardan biri olmuştur (Palancı, Altun Dinç ve Doğan, 2015, s. 157).

Yorumcuların sahnede yaşamakta oldukları bu duygulanım arttıkça kişinin performansına zarar vermeye başlar. Bu sırada da vücutta bir takım fiziksel ve zihinsel değişimler meydana gelebilir.

Fiziksel olarak yaşanan semptomlar: Titreme, aşırı terleme, ellerin soğuması, kalp atışlarındaki artış, baş ağrısı, ağız kuruluğu, mide ve bağırsak sorunları, soluk almada düzensizlik ve benzerleri gibidir. Zihinsel değişimler ise odaklanma zorluğu, olumsuz düşüncelerin tekrarlanması şeklinde kendini gösterir. Yorumcunun yaşamakta olduğu fiziksel, zihinsel ve duygusal durum tedirgin ve gergin bir performansı doğurur ve izleyici ile olan karşılıklı etkileşimi zedeler. Ayrıca icra sürecinde kırılmayan bir kısır dönüğü ve olumsuzluğa dönüşebilir (Kabakçı, 2016, s. 90).

Performans kaygısının üstesinden gelebilmek için yorumcuların uygulayabileceği yöntemler vardır. Bunlar arasında çalınacak eserlere çok iyi hazırlanmak, stüdyo veya sahne ortamında prova yaparak heyecanı yenmeyi çalışmak, ritim, armoni ve stil gibi bilgilere hakim olmak, odaklanmayı ve iradeyi geliştirmek, güvenli bir hafızaya sahip olmak ve etkili ezber yöntemlerini uygulamak sayılabilir. Konserde ezber çalmak birçok yorumcuda heyecan uyandırabilir. Ezber çalmak unutmaya korkusuna neden olduğundan, sahnede kaygı duygusunun artmasını da tetikleyebilir. Performansa hazırlanırken çok iyi planlanmış bir çalışma programının izlenmesi, görsel, işitsel, motor ve analitik hafızanın bir arada kullanıldığı etkin bir ezberleme tekniğinin uygulanması güvenli ve sağlam bir ezberin oluşmasına katkıda bulunur. Bütün bu çalışma ve yapılan hazırlıklar sanatçının öz güvenini artırır, dolayısıyla kaygı giderek azalabilir. Bu duygulanım (performans kaygısı) müzisyenden müzisyene farklılık gösterebilir. Sorunun çözümünde uygulanabilecek yöntemler kişiden kişiye göre farklı olabilir. Kas

gevşeme egzersizleri, yoga, Alexander tekniği, kişilik geliştirmeye yönelik eğitimler, nefes tekniği uygulamaları gibi çalışmalar, performans kaygısının azalması veya yok edilmesini olumlu yönde etkileyebilir (Topoğlu, 2013, s. 51).

Eserin Geliştirilmesine Yönelik Öneriler

Ezberleme sürecinde görsel, işitsel, motor ve analitik hafızanın payının olduğu belirlenmiştir. Yorumcu hangi hafıza türünde kendisini yetersiz görüyorsa onu geliştirmesi ezberleme sürecinin çabuklaşmasını sağlayabilir (Sandor, 1981, s. 194).

Bir eserin ritmik, armonik, melodik, biçimsel ve duygusal ilerleyişinin analiz edilerek zihinde netleştirilmesi, eserin kolay hatırlanmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca eserin form analizinin yapılması da bu yolda yararlı olacaktır. Parçadaki farklı bölümlerin veya bir bölüm içindeki farklı kısımların birbiri ile olan ilişkilerinin belirlenmesi, analitik hafızanın geliştirilmesinde rol oynayacaktır.

Ritmik ve melodik kalıplar ile müzikal cümle sonları işaretleterek bu unsurların müziğin içindeki işlevleri belirlenebilir. Benzer bir yaklaşımla gerginlik ve çözümlenme gibi armonik hareketlerin çalışma aşamasında nota üzerinde belirtilmesi, müzikal yapının algılanmasına katkıda bulunacaktır.

Parçanın yapısal formu göz önüne alınarak bölümlere, hatta motiflere indirgenerek yapılacak ezberleme çalışmaları, özellikle uzun soluklu eserlerde tedirginlik yaşayan yorumcular açısından faydalı olabilir. Ezberin bu küçük hücreler kapsamında sağlam bir şekilde oluşturulması, daha uzun bölümlerin ezberlenmesine yardımcı olabilir. İcrası yapılacak eserin notalarının, önce notaya bakarak, daha sonra da ezberden yazılması sağlam bir ezberin korunmasını oluşurmada çok yararlı bir çalışmadır. Eserin sağ el ve özellikle sol el partisinin ayrı ayrı ezberlenmesi de faydalı bir yaklaşımdır. Bunun yanı sıra, ezberlenme sürecindeki eserin, orijinal temposundan daha yavaş tempoda çalışılması, ezberin güvenilir bir hale gelmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

Bir eser deşifre edilirken doğru parmak numaraları netleştirilmeli ve ezberleme sürecinde bu numaralar değiştirilmeden çalışılmalıdır. Çalınacak eserin stilinde doğaçlama yapmak, eserin ezberlenmesi aşamasında yararlı bir yöntem olabilir (Aiello ve Williamon, 2002, s. 177).

Müzik icrasında ezber konusunda en etkili yöntemlerden biri de zihinsel çalışmadır. Eser piyano ile icra edilirken devreye giren tüm duygusal ve motor bileşenlerin hissedilerek

eserin enstrüman olmadan zihinde imgelenecek şekilde çalınması şeklinde yapılan bu çalışma, özellikle zor ve riskli pasajların sağlamaştırılmasında büyük yarar sağlamaktadır (Klickstein, 2009, s. 91).

Sonuç

Sahne sanatında icra edilen eserlerin ezber çalınması 19. yy'da gelenek haline gelmiştir (Sandor, 1981, s. 192). Bunun en önemli nedenlerinden biri, ezberin yorumcuya büyük bir özgürlük, derinlemesine konsantrasyon kazandırmasıdır. Ayrıca dinleyiciler ile kurulan iletişim daha derin ve anlamlı olur.

Yapılan literatür taraması kapsamında güvenli, sağlıklı bir ezberin oluşmasında etkin olan faktörler belirlenmiştir. Müzik eğitiminde hafızanın önemi özellikle, sınav, konser ve yarışmalarda ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu etkinliklerin çoğunda ezber çalma zorunluluğu vardır.

Bu nedenle müziğin ezberlenebilmesi için öncelikle öğrenmenin ve hafızaya almanın ne şekilde gerçekleştirilebileceği tespit edilmelidir. Hafıza türleri (duyusal, kısa, uzun dönemli) incelenip işlevlerine değinilmiştir. Ezberleme sürecinde etkili olan dört bileşen görsel (fotoğrafik), işitsel (akustik), motor (kinetik/parmak), analitik (entelektüel) hafıza ve fonksiyonları anlatılmıştır. Bu unsurların birlikte kullanılarak yapıldığı çalışmalarda kalıcı ve güvenli bir ezber yetisi kazanılmaktadır.

Algılama, yerleştirme/içselleştirmede, koruma ve hatırlama adımlarından oluşan ezber süreci açıklanmıştır. Ezber ve kaygı arasındaki ilişkiye değinilmiş, ezberi geliştirmeye yönelik teknikler uygulandığında kaygının kontrol edilebileceği vurgulanmıştır. Bunun da doğal olarak performansı olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir.

Bu bağlamda ezber konusu ile ilintisi olan çeşitli unsurlar, ezber teknikleri ve güvenli bir ezberin oluşmasında etken olan faktörler belirlenip eseri geliştirmeye yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Kaynakça

- Aiello, R. ve Williamon, A. (2002). Memory. In Parncut, R. ve McPherson, G. E. (Eds.), *The Science and Psychology of Music Performance* (pp. 167-179). New York, USA: Oxford University Press.
- Gün Duru, E. ve Köse, H.S. (2016a). Keman eğitiminde ezber yöntemine dayalı bir öğretim programı önerisi. *İdil Dergisi*, 5(24), 1163-1182.

- Gün Duru, E. ve Köse, H.S. (2016b). Müziksel ezber üzerine nitel bir çalışma. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 43, 121-131.
- Kabakçı, C. (2016). Sahne performansı kaygısında farkındalık ve mücadele. *Sahne ve Müzik Eğitim-Araştırma e-Dergisi*, 3, 86-96.
- Klickstein G. (2009). *The musician's way: A guide to practice, performance, and wellness*. New York, NY: Oxford University Press.
- Mather, M. (2006). Why memories may become more positive as people age. In B. Uttil, N. Ohta, & A. L. Siegenthaler (Eds.), *Memory and emotion: Interdisciplinary perspectives*, New York: Blackwell, pp. 135-159.
- Palancı, M., Altun Dinç, Z. ve Doğan, U. (2015). Üniversite öğrencilerine yönelik müzik performans kaygısı ölçeğinin uyarlama çalışması. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(2), 155-165.
- Sandor, G. (1981). Memorization. *On Piano Playing: Motion, Sound and Expression* (pp. 192-197). New York, NY: A Division of Macmillan Publishing Co., Inc.
- Topoğlu, O. (2013). Müzisyenlerde sahne korkusu, sahne korkusunun nedenleri ve sahne korkusuyla baş etmede kullanılacak stratejiler. *e-Journal of New World Sciences Academy* 8(1), 43-55.
- Tufan, A. (2017, Nisan 22). Bilgiyi işleme kuramı ve bellek türleri. *Güncel Psikoloji*. Erişim adresi: <https://www.guncelpsikoloji.net>
- Yeşilyaprak, B. (2003). *Gelişim ve öğrenme psikolojisi*. Ankara: Pegema Yayıncılık.

